

Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei

Hátrányos helyzetűek a közép- és felsőfokú oktatásban

*Hátrányos helyzetű tanulók középiskolai teljesítménye és felsőoktatásba való
bejutásuk jellemzői, különös tekintettel a területi különbségekre*

Hegedűs Roland

Témavezetők: Dr. habil. Györgyi Zoltán és Dr. habil. Teperics Károly

DEBRECENI EGYETEM

Humán Tudományok Doktori Iskola

Debrecen, 2018

Az értekezés célkitűzése, a téma körülhatárolása

A hátrányos helyzetű társadalmi csoportok felzárkóztatásának feltételrendszerével a nemzetközi szervezetek és kutatók folyamatosan foglalkoznak (Heyneman – Loxley 1983, OECD 2001, Polónyi 2013, stb.), de vizsgálatok összehasonlítását megnehezíti, hogy a sem szakirodalomban és sem a törvényi szabályozásokban nincs egységes definíció a hátrányos helyzet fogalmára. Németországban a törvény rizikófaktorokat nevesít (Autorengruppe Bildungsberichterstattung 2016), más országokban a szocioökonómiai hátrányok mellett megjelennek a mozgás- és érzékszervi adottságokra vonatkozó hátrányok is (Yekta 2010), de például Romániában a hátrányos helyzetű kategória helyett olyan csoportokat azonosítanak, amelyek kiemelt figyelemre szorulnak (Salmi et al. 2015, Berei 2017). A legágasabb definíció olyan csoportra utal, amelyet valamely jellemzőjük, vagy éppen ennek hiánya alapján hátrányosnak tekintenek (Lkhamsuren et al. 2009). A hátrányos helyzetet gyakran a szegénységgel azonosítják, ami egyszerre szűkíti és tágítja a hátrányos helyzet fogalmát (Andorka 2006, Stamm et al. 2011). Abban viszont minden szerző egyetért, hogy a hátrányokat az oktatás által lehetséges csökkenteni (Sorokin 1998, Sági 2006), mert e csoportok magasabb végzettségébe történő egyéni vagy közösségi befektetés hosszútávon gazdaságilag megtérül (Köllő 2009), és ennek révén csökkenthetőek a társadalmon belüli különbségek (Nonoyama-Tarumi et al. 2015). Ezért fontos, hogy a hátrányos helyzetűek oktatását és annak körülményeit részletesebben vizsgáljuk.

Több kutatás foglalkozott a hátrányos helyzetűek oktatáshoz való hozzáféréseivel, a méltányosság és esélyegyenlőség kérdésével (például Maiztegui-Oñate – Santibáñez-Gruben 2008, Aslam 2009, Varga 2015), de legtöbbször megállapították, hogy a hátrányos helyzetűek, a marginalizált társadalmi csoportok nem, vagy csak korlátozottan férnek hozzá az oktatáshoz. Az afirmatív oktatáspolitikai olyan törvények és adminisztratív gyakorlatok összessége, amelyek célja a hátrányos helyzet hatásainak mérséklése. A disszertációban áttekintett nemzetközi gyakorlat azt mutatja, hogy a jelenség definíciós sokszínűsége az erre vonatkozó jogi, oktatáspolitikai intézkedésekben és dokumentumokban is tükröződik. Hazánkban több évtizedes múltja van a hátrányos helyzet oktatáspolitikai eszközökkel történő kezelésének (Kozma 1975), s a közép- és felsőfok expanziójával a probléma az oktatási rendszer magasabb szintjeit is elérte. 2013-tól szigorították az 1993-es hátrányos helyzetűek előnyben részesítését szabályozó törvényt, ami a terület kutatói szerint nehezítette ezen társadalmi csoport boldogulását (Varga 2013).

A nemzetközi tanulói teljesítményvizsgálatokban megmutatkozó eredmények szoros összefüggést mutatnak az ország gazdasági fejlettségével (Balázsi et al. 2012, Nonoyama-Tarumi et al. 2015). A nemzetközi vizsgálatok tanulsága szerint a magasabb státusú családi háttérrel magasabb tanulói teljesítmény jár együtt (Arató – Varga 2004), és a jobb tanulói teljesítményt a heterogén iskolai összetétel is elősegíti (Rolleston – James 2015). A nemzetközi teljesítménymérésekbe bevont országok közül Magyarországon az egyik legnagyobb mértékű az iskolák családi háttér alapján történő szelekciója (Csapó et al. 2009), míg azok az országok, melyek növelni szeretnék tanulói teljesítményeket, beavatkoztak az oktatási rendszerükbe, és igyekeztek csökkenteni az iskolák összetételének különbségeit (Balázsi – Zempléni 2004, Csapó et al. 2009). Az oktatás ilyen módon is konzerválja a társadalmi csoportok közötti különbségeket (Petneki 2002, Gogolin 2014).

A családi háttér mellett az iskola jellemzői, például az iskola összetétele, pedagógusok jellemzői, stb. jelentősen befolyásolják a tanulók teljesítményeit (Felmlee – Eder 1983, Peterson 1984, Alexander – Fuller 2004). Az intézmények tanulói kompozíciójának erős befolyását felismerve került előtérbe a hátrányos helyzetű iskola fogalma, amit a szülők iskolai végzettsége, tanulói összetétele alapján határoznak meg (Burnet – Lampert 2011). A hazai vizsgálatok újabban nem a tanulók képezték a hátrányos helyzetre vonatkozó vizsgálat alapját, hanem olyan iskolákat vizsgáltak, ahol magasabb volt a hátrányos helyzetűek aránya vagy egyes változók mentén veszélyeztetettnek minősítették a vizsgált intézményeket (Széll 2014, Bacsikai 2015).

A szakirodalom nem egységes a fenntartók megítélésében, egyes kutatások az egyházi szektor iskoláiban jobb intézményi légkörrel, koherens normarendszerrel magyarázzák az egyházi iskolák magasabb pedagógiai teljesítményét (Coleman et al. 1966, Pusztai 2004, Opendakker – Van Damme 2006), míg más kutatások az egyházi szektor erősebb felvételi szelekciójának tulajdonítják a jobb tanulói eredményeket (Elder – Jepsen 2014), sőt mások ennek a fenntartónak tulajdonítják a társadalmi különbségek fennmaradását azzal, hogy kikaput biztosítanak a magasabb társadalmi rétegből származó gyerekek iskoláztatásához (Weiß 2012). A hazai kutatások is megosztottak e tekintetben (Barta 2009, Pusztai 2009), az viszont látható, hogy az egyházi szektor az elmúlt tíz évben profil- és szerkezetváltáson megy keresztül, azonban még nem teljesen ismert, hogy az egykori elitképzés után minden társadalmi réteg számára tart fenn oktatási intézményeket (Hermann – Varga 2016).

Nemzetközi vizsgálatok foglalkoztak a tanulói teljesítmény területi eltéréseivel (Sampson et al. 1999, Lauren 2009, Machin – Salvanes 2010), de a legtöbb esetben egy

kiseb területre, városrésze koncentráltak, vagy a nagy nemzetközi méréseknél (PISA, TIMSS) az országok közötti összehasonlításra, így a kutatások ritkán vizsgálják országos adatbázist, illetve ebben megjelenő területi különbségeket. A hazánkban végzett kutatások többsége régiós vagy megyei szinten (Széll 2014, Bacskai 2015, Balázs et al. 2016), ritkább esetben kisebb terület egységeken (Garami 2014) határozza meg az eredményeket, pedig szükséges az eredményeket társadalmi, gazdasági térben is értelmezni (Kozma 1973).

A felsőoktatásnak kiemelt szerepe van a gazdasági fejlődés elősegítésében, diplomások képzésében (Kozma 2006, Polónyi 2012). Vizsgálatok rávilágítottak arra, hogy egy terület diplomásokkal való ellátottsága függ a terület felsőoktatási intézménnyel való ellátottságától (Pusztai 2009, Chudnovskaya – Kolk 2014, Hegedűs 2015). A diplomások származási helyükre való visszatérése kiemelten fontos, mert a befektetett tőke ott fog megtérülni, míg eltérő esetben veszteség alakul ki (Varga 1998). Ezért lényeges, hogy a hátrányos helyzetűek intézményválasztását befolyásoló tényezőket jobban megismerjük. A legtöbb kutatásban azonban nem történik meg a hátrányos helyzetűek ilyen jellegű vizsgálata (Christie 2007, Denzler – Wolter 2010, Csuka – Banász 2014, Rámháp 2017).

Az értekezés egyik célkitűzése, hogy megvizsgáljuk, milyen különbségek vannak a hátrányos és nem hátrányos helyzetű tanulók kompetenciamérésekben nyújtott teljesítményében, valamint milyen eltérések vannak az iskoláik jellemzői között (például tanulói összetétel, tanárok szakmaisága és fluktuációja, stb.), mert korábbi vizsgálatoknak ritkán képezte alapját a hátrányos és nem hátrányos helyzetűek ilyen jellegű összehasonlítása. Az értekezés másik célkitűzése, hogy a tanulói teljesítményeket megpróbáljuk értelmezni abban a társadalmi-gazdasági térben, ahol az oktatási-nevelési folyamat zajlik, ami kiegészíti a neveléstudomány területi elemzéseiben lévő hiátust. A harmadik célkitűzés megtalálni a felsőoktatás azon szegmensét/szegmenseit, amely(ek) esélyt terem(enek) a hátrányos helyzetű hallgatók számára a magasabb végzettség vagy diploma megszerzésére. Végezetül pedig keressük azokat a középiskolai jellemzőket, amelyek lehetőséget biztosíthatnak a hátrányos helyzetűek számára a felsőoktatáshoz való hozzáféréshez. Az értekezés újszerűsége, hogy a nemzetközi és a hazai szakirodalomban nem találtunk olyan kutatást, mely a felsőoktatásba bekerült hallgatók középiskoláinak kompetenciamérésben nyújtott eredményeit vizsgálta két teljes körű adatbázis alapján.

Az alkalmazott módszerek

Kutatásunkban három adatbázist használtunk fel, melyből a 2012. évi 10. osztályos Országos kompetenciamérés (OKM) tanulói, telephelyi és intézményi adatbázisai, valamint a 2014. évi Felvételi adatbázis (Felvi) országosan teljes körűnek tekinthető. A harmadik adatbázis a Debreceni Egyetem hallgatóinak kérdőíves vizsgálatának eredményeit tartalmazza, ami a hallgatók intézményválasztását befolyásoló tényezőkre fókuszál.

Az OKM adatbázisokat különböző változók mentén összevontuk, így minden tanulóhoz sikerült hozzárendelnünk a saját telephelyi és az intézményi adatait, így lehetővé vált egy teljes körű vizsgálat lefolytatása. Ebben az összevont adatbázisban további változókat alakítottunk ki az elemzések megkönnyítése érdekében. A 2013. évi törvényi szabályozás definíciója alapján kialakítottunk egy hátrányos helyzetű változót. A változóink alapján 50 236 nem hátrányos helyzetű tanulót és 25 090 hátrányos helyzetű tanulót különböztethettünk meg. Az adatbázisban a szétagolt fenntartókat csoportokba rendeztük (állami, egyházi, alapítványi és egyéb) azért, hogy így egy statisztikai módszerekkel elemezhető fenntartó-változóhoz jussunk. Az adatbázisban használtuk az Oktatási Hivatal által megalkotott indexeket (családi háttérindex, fegyelem index, motivációs index, tanulói összetétel index és tanulási nehézségek index), amelyeket több változó összevonásával alakítottak ki az adatbázis készítői. A családi háttérindex a disszertációban kiemelt jelentőséggel bír, mert ennek alapján történik az elvárt érték (lineáris összefüggést feltételezve a családi háttér és kompetencia-eredmény között, kiszámítható, hogy bizonyos családi háttérnél milyen kompetencia-eredmény várható) megbecslése, és ehhez viszonyítjuk, hogy a tanuló a becsléshez képest jobban vagy rosszabbul teljesít. A családi háttérindex tartalmazza az apa és az anya iskolai végzettségét, a háztartásban megtalálható számítógép(ek) számát, az otthoni könyvek számát és a tanuló saját könyveinek számát.

A Felvi adatbázisban 122 004 jelentkező adatai találhatók meg, akik közül 85 673 tanuló került be a felsőoktatásba és közöttük összesen 3 346 fő hallgató volt hátrányos helyzetű. A felvételi adatbázishoz az iskola OM azonosítója alapján illesztettük hozzá az intézményi szintre aggregált adatokat (létrehozva ezzel az OKM-Felvi adatbázist), ezért szükséges volt azoknak a felvett hallgatóknak a kiválasztása, akik nagy valószínűséggel megírták a 2012. évi OKM-et. Az OKM-et írt változó kialakításába bevontuk az érettségi évét, a születés dátumát és a képzés szintjét. Ennek eredményeként az adatbázisunkat 31 232 főre szűkítettük, akik közül 2 305 felvett volt hátrányos helyzetű hallgató. A két adatbázis azért származik eltérő évekből, mert aki 2012-ben 10. osztályos volt, az nagy valószínűséggel

két évvel később jelentkezett a felsőoktatásba, ami a 2014. évi felvételi adatbázis használatát indokolja. A kutatás legjelentősebb újdonsága a két adatbázis összekapcsolása, így a felvett hallgatók középiskolájáról több információt tudunk meg. Az adatbázis korlátja, hogy a személyiségi jogokra hivatkozva a két adatbázist csak iskolai szinten lehetett összeilleszteni, így az egyéni pályautak nem váltak követhetővé.

Az utolsó adatbázisunkat a Debreceni Egyetem hallgatói körében a 2016/2017. tanévben kitöltött online kérdőíves felmérés adja, amit a Neptun rendszer segítségével minden hallgatónak kiküldtünk. Azért a Debreceni Egyetem hallgatóit választottuk a vizsgálatunkhoz, mert a Felvételi adatbázis alapján ebbe a felsőoktatási intézménybe került be a legtöbb hátrányos helyzetű hallgató. Az online kérdőívet 1 847 hallgató töltötte ki. A válaszolók közül 307 fő igényelt hátrányos helyzetért többletpontot a felvétele során, míg 1 475 fő nem kapott többletpontot. Az adatbázist szükséges volt módosítani, mert a hallgatók a hátrányos helyzetre vonatkozó kérdésre adott válaszai nem voltak megbízhatók. Ezért létrehoztunk egy saját változót, és ebben azokat a hallgatókat soroltuk a hátrányos helyzetű kategóriába, akiknek egyik szülője sem rendelkezik érettségivel. Adatbázisunkba kerültek doktori és szakirányú továbbképzésben résztvevő hallgatók is, őket azonban kihagytuk az elemzésből, mert az ő válaszaik a felvételi adatbázisban szereplő adatokkal nem összevethetők. Összességében 1 507 kitöltött kérdőív került a vizsgált mintába, melyben a hátrányos helyzetűek száma 269 fő (18,3%), nem hátrányos helyzetű 1 204 fő (81,7%), és 34 fő nem volt besorolható.

Az elemzéseink során az SPSS 17 program több elemzési módszerét használtuk. A keresztábra (kontingenciátábla) elemzés két- és háromdimenziós változatát (például tanulók eloszlása iskolatípus vagy fenntartók között), a teljesítményváltozókon és folytonos változókon egy- és kétlépcsős variancia-analízist (szórásanalízis) (például kistérségi kompetenciamérés átlagai) végeztük. Az elvárt értékszámítás során lineáris regressziót futtattunk. Ez megmutatja az összefüggést a családi háttér és a tanulói teljesítmény között. A lineáris regresszió segítségével meg tudtuk becsülni a családháttér-index alapján elvárható kompetencia-eredményt. Ebből a becsült értékből kivontuk a tanulók tényleges teljesítményét, így megállapítottuk, hogy mennyire tér el egy-egy tanuló eredménye az elvárható értéktől. Végezetül klaszteranalízist végeztünk a Debreceni Egyetem adatain, hogy az intézményválasztást befolyásoló tényezők mentén hallgatói csoportokat alakítsunk ki. Az SPSS programmal nyert területi adatok térképi ábrázolása során Mapinfo 10.5 programot használtuk, ahol az adatokat kistérségi szinten szemléltettük, mert így lehetőség adódott a mélyebb elemzésekre. Az ábrázolás során törekedtünk arra, hogy a kistérségeket közel

egyenlően számban kerüljenek az egyes kategóriákba, és csak kivételes esetben éltünk az egyedi kategóriaalakítás lehetőségével.

Az eredmények

Kutatásunk egyik fő célja az volt, hogy megvizsgáljuk a középiskolás hátrányos és nem hátrányos helyzetű tanulók teljesítményét, a két csoport között lévő iskolai különbségeket, valamint az egyes teljesítményt befolyásoló tényezőket, illetve a teljesítményekben rejlő területi különbségeket. A kutatásunk másik célja a felsőoktatásba bekerült hátrányos és nem hátrányos helyzetű hallgatók intézmény- és képzési terület választásának feltérképezése, a hátrányos helyzetű hallgatók képzési szintenként való területi eloszlásának vizsgálata, továbbá a felsőoktatásba bekerült két hallgatói csoport középiskoláinak összevetése, és a közöttük rejlő különbségek feltárása.

A kutatás újszerűsége abban rejlik, hogy a kutatók a legtöbb esetben egy-egy iskolát minősítenek hátrányos helyzetűnek, nem pedig magát a tanulót vizsgálják. Jelen esetben mi a középfokú oktatás szintjén a tanulói és a hozzájuk rendelt telephelyi adatokkal dolgoztunk, így tanulói szinten tudtunk összehasonlítást végezni. A felsőoktatási vizsgálatoknál az iskolai OM azonosítóval tudtuk az adatokat a felsőoktatásba bejutott hallgatókhoz rendelni, így iskolai aggregált adatokkal dolgoztunk. Az általunk létrehozott adatbázis egyedi, ami további újszerűségét adja a kutatásnak. A kutatás korlátját az képezi, hogy a felsőoktatásba felvett hallgatókhoz nem lehet az egyéni középiskolai eredményeiket hozzárendelni.

A tanulói teljesítményt és a tanulók intézményválasztását sok tényező befolyásolja, melyeket nem lehet teljes körűen vizsgálni, ezért a vizsgálatunk során a hipotéziseinkben egy-két tényezőre koncentráltunk, azonban nem zárjuk ki más tényezők befolyásoló hatását sem. Az első két hipotézisünk a közoktatásra vonatkozik, míg a második kettő a felsőoktatásra, az utolsóban pedig a közép- és felsőoktatás kapcsolatára világítunk rá.

Az első hipotézisünk szerint a gazdasági fejlettség a hátrányos helyzetű tanulók teljesítményét többféle módon is segíti, így a fejlettebb térségekben jobb lesz a hátrányos és a nem hátrányos helyzetű tanulók teljesítménye, illetve kisebb lesz a különbség a teljesítményük között – ez részben igazolódott. A centrumterületeken; az ország északnyugati területein; a fővárosi agglomerációban és a megyeszékhelyeken jobb tanulói eredményeket tapasztalunk mindkét vizsgált csoport esetében. Az ország periférikus területein; a Dráva vidékén és a Balassagyarmat – Békéscsaba vonaltól keletre fekvő területeken rosszabb kompetenciamérés eredményeket mutattunk ki. A vizsgálatunk során feltártuk, hogy a jobb gazdasági mutatókkal

rendelkező térségekben a hátrányos és nem hátrányos helyzetű tanulók között kisebbek a különbségek, mint a leszakadó térségekben. A családi háttér alapján megbecsült elvárt érték és az attól való eltérés rávilágított arra, hogy a gazdaságilag fejlettebb területeken (kivételez a főváros) a tényleges tanulói teljesítmények mindkét csoportnál eléri, sőt felül is múlják a családi háttér alapján megbecsültet. A gazdaságilag fejletlenebb területeken az amúgy is rosszabb megbecsült értéket sem éri el a tanulók, így az ország kettészakadása a tanulói teljesítményekben is tükröződik. Hipotézisünket Bács-Kiskun megye adatai cáfolják meg, mert itt a tanulók magasan az elvárt érték fölött teljesítenek, amit a terület gazdasági fejlettsége alapján nem várhattunk. Ennek magyarázata a térség oktatási hagyományaiban keresendő, de tényleges bizonyítást csak mikroszintű vizsgálatokkal lehetne igazolni, ami nem célja a jelenlegi kutatásunknak.

A második hipotézisünk szerint a hátrányos helyzetűek a kevésbé szelektáló, rosszabb jellemzőjű iskolákban tanulnak, ami a gyengébb eredmények egyik oka lehet – ez a hipotézis igazolást nyert. A hátrányos helyzetűek 21%-a tanul gimnáziumi képzésben, míg a nem hátrányos helyzetűek 45,2%-a. A szakközépiskolában közel egyenlő értékeket láthatunk (40,1% és 41,4%), a nagy különbség pedig a szakiskoláknál mutatható ki, ahol a hátrányos helyzetűek 38,9%-a tanul, szemben a nem hátrányos helyzetűek 13,4%-ával. Eredményeink alátámasztották azt, hogy a hátrányos helyzetűek kisebb arányban tanulnak egyházi intézményekben (8,7%), mint nem hátrányos helyzetű társaik (11,5%). Az egyházi szektor iskoláiban tapasztalható alacsonyabb hátrányos helyzetű arány egyik magyarázata, hogy az egyházi szektorban még mindig dominál a gimnáziumi képzés hagyománya, mivel az 1948-as államosítás után évtizedeken át csak tíz gimnáziumot, szakképző intézményeket egyáltalán nem működtethettek az egyházak. Az egyházi intézményekben nagyobb arányban követelmény a központi felvételi mellett a felvételi elbeszélgetés, mely a szülői és az iskolai nevelési értékek összehangolhatóságát vizsgálja, s a középosztályi értékeknek kedvez. Szükséges megjegyeznünk, hogy vizsgálatunkban a teljes egyházi szektort vizsgáltuk, nem végeztünk felekezetek közötti vizsgálatot, így eltérések lehetnek ezen fenntartói csoporton belül. A hátrányos helyzetűek iskoláira jellemző a pedagógusok gyengébb szakmai teljesítménye, a nagyobb pedagógus-fluktuáció, valamint a hátrányosabb tanulói összetétel, az alacsonyabb tanulói motiváció és a tanulói nehézségekkel küzdők magasabb aránya.

A harmadik hipotézis szerint a terület gazdasági fejlettsége az alacsonyabb képzési szinteken jobban meghatározza a felsőoktatásba bekerült hátrányos helyzetűek kistérségi arányát, mint a magasabb képzési szinteken – igazolódott. A hátrányos helyzetűek

legmagasabb aránya a felsőfokú szakképzésben mutatható ki (6,4%), a legalacsonyabb arány pedig a mesterképzésben (1,5%). A felsőfokú szakképzés esetében a leghátrányosabb kistérségekben a legmagasabb a felvett hátrányos helyzetűek aránya, akik tömbszerűen jelennek meg az országon belül. Az alapképzésre való bekerülés során olyan területek is vannak, melyek gazdasági fejlettségük alapján nem tekinthetők a leghátrányosabbnak, de mutatóik az országos átlag alatt maradnak (például Bács-Kiskun megye). Egyértelműen látszik, hogy a magasabb gazdasági mutatókkal rendelkező területekről a hátrányos helyzetű hallgatók aspirációja jelentősebb a magasabb képzési szintek irányába. Természetesen ezt nem csupán a gazdasági okokkal lehet magyarázni, de disszertációnkban csak ennek a két tényezőnek az együtt járását vizsgáltuk.

A negyedik hipotézisünk alapján azt feltételeztük, hogy a hátrányos helyzetűeknek kisebb az aránya azokon a képzési területeken, amire nehezebb bejutni, illetve amiket nehezebb elvégezni, valamint intézményválasztásukat többek közt az anyagi helyzet és az intézmény közelsége határozza meg – igazolódott. A hátrányos helyzetűek képzésiterület-választását két szempont szerint vizsgáltuk: egyrészt az abszolút számok, másrészt az arányok alapján. A létszámokat tekintve a legtöbb hátrányos helyzetű a gazdaságtudományi képzési terület valamely szakán tanul, de a legnagyobb arányok nem itt tapasztalhatók. A hátrányos helyzetűek a legnagyobb arányban a pedagógus képzési területhez tartozó felsőfokú szakképzés, osztatlan és mesterképzés szakjain tanulnak. Ez pozitív a tekintetben, hogy a munkaerőpiacon el tudnak helyezkedni, de fizetésük nem tartozik a legmagasabb kategóriába. Az orvos- és egészségtudományi képzési területet a felsőoktatási adatbázisok egységesen kezelik, ezért a képzési terület beosztását nem akartuk megbontani. Az adatok alapján elmondható, hogy a hátrányos helyzetűek nem az orvosképzés szakjain tanulnak, hanem a szakápoló vagy mentőtiszt képzéseken. Ettől függetlenül a munkaerőpiacon jó eséllyel indulnak. Az agrár és a bölcsészettudományi képzési területen is találunk hátrányos helyzetűeket, de a szakirodalom alapján előreláthatólag kisebb arányban fognak szakmájukban dolgozni, és hosszabb ideig tart a munkakeresésük is. A sporttudományi képzési területen magas a hátrányos helyzetűek aránya, melynek végzettjei a munkaerőpiacon gyengébb eredményeket mutatnak, és a Diplomás Pályakövetési Rendszer (DPR) adatai alapján a hátrányos és a nem hátrányos helyzetű végzettek közül az előbbi csoport hamarabb kezd dolgozni. A közigazgatási, rendészeti és katonai képzési területen is átlag feletti a hátrányos helyzetűek aránya, s e képzési területekhez tartozó szakok választása jó döntésnek bizonyul a munkaerő-piaci prognózisok szerint. A dolgozat terjedelmi korlátai miatt a

szakonkénti elemzés nem volt megvalósítható, viszont későbbi, mélyebb elemzések részét képezheti.

A hátrányos helyzetűek a közeli felsőoktatási intézményt választják, aminek következménye, hogy a Debreceni Egyetemen tanul a legtöbb hátrányos helyzetű hallgató. Az intézményválasztás több okra vezethető vissza. Egyfelől az utazási távolság meghatározza a döntésüket, másrésről az intézmény anyagi hozzájárulásának mértéke, valamint az, hogy a megszokott környezettől (család, barátok) nem akarnak elszakadni. A megszokott miliőhöz való kötődés megjelenik a nem hátrányos helyzetűek esetében is, akiknél az intézményválasztást sokkal inkább ez befolyásolja, nem pedig a család anyagi helyzete.

Az ötödik hipotézisünkben megfogalmaztuk, hogy a jobban szelektáló, jobb tanulói összetétellel és személyi ellátottsággal rendelkező iskolák elősegítik a felsőoktatásban való továbbtanulást, és ezekben a jellemzőkben a fenntartók és az iskolatípusok között különbségek vannak – igazolást nyert. A hátrányos helyzetű tanulók olyan iskolákból juthattak be a felsőoktatásba, melynek teljesítménye magasan meghaladja a hátrányos helyzetű tanulók átlagos teljesítményét, míg a nem hátrányos helyzetűek esetében az átlagukhoz közeli iskolai teljesítmény is elégséges. A felsőoktatásba bejutott hátrányos és nem hátrányos helyzetű hallgatók iskolái és azok jellemzői között kisebb különbségek voltak, mint a középiskolai kompetenciamérések teljes tanulói adatbázisában. Ez azt jelenti, hogy a felsőoktatási szelekció tovább szűkítette a hátrányos és nem hátrányos helyzetű tanulók teljesítménye közötti különbségeket, ezáltal még inkább homogenizálva a felsőoktatásba bekerült hallgatók összetételét. A hátrányos helyzetű tanulók bejutását elősegíti, ha olyan iskolába járnak, ahol kevesebb a hátrányos helyzetű tanuló, magasabb a tanulók tanulási motiváltsága, a tanárok szakmai ambíciói túlmutatnak az oktatáson. Az egyházi középiskolákba nehezebb a bekerülés, de akik ezekbe bejutottak, azok hátrányos helyzetük ellenére nagyobb arányban kerülnek be a felsőoktatásba, mint az állami szektorból.

A disszertáció eredményei alapján alátámasztottuk, hogy a magyar oktatási rendszer családi háttér szerinti szelektivitása a teljes populációs vizsgálat alapján is fennáll, és nem segíti elő a társadalmi mobilitást. Területi kutatásaink kiegészítették a kompetenciamérés területi elemzéseit, valamint kutatásunk új tudományos értéke, hogy a hátrányos helyzetűek teljesítményeinek területi különbségeit is sikerült bizonyítanunk. Továbbá azt is, hogy a társadalmi, gazdasági környezet erősen befolyásolja a tanulói teljesítményeket, ugyanis az ország nem minden pontján teljesítenek rosszabbul a hátrányos helyzetűek a nem hátrányos helyzetűeknél. Az elvárt értékszámítás új vizsgálati módszert jelent a magyar

oktatáskutatásban, és az értékekben megmutatkozó területi eltéréseknek a vizsgálatára először került sor. A vizsgálat bebizonyította, hogy az országon belül lévő különbségek növekedése a kompetenciamérésben is megjelenik. A kompetencia-eredményeket és iskolai jellemzőket tanulói szinten vizsgáltuk, ami eltérés a korábbi telephelyi vizsgálatokhoz képest. Az egyházi intézményekben valóban nagyobb a felvételi szelekció, de a felsőoktatási felvételi során sikeresebbek az itt tanulók. További újdonsága a dolgozatnak, hogy egy országos adatbázis alapján bebizonyítottuk, hogy a hátrányos helyzetűek intézmény- és képzési terület preferenciái különböznek a nem hátrányos helyzetűekétől, és a Debreceni Egyetemen rávilágítottunk az eltérő intézményválasztási jellemzőkre is. Az értekezésben vizsgáltuk a felvett hallgatók középiskoláit, és megállapítottuk, hogy a felsőoktatásba bejutottaknak jóval közelebb voltak egymáshoz az iskolai eredményeik, mint a teljes középfokú oktatásban résztvevőké, tehát a felsőoktatási felvételi eljárás még homogénebb hallgatói összetételt okozott a felsőoktatási intézményekben.

Hivatkozott irodalom

Alexander, Celeste – Fuller, Ed (2004): *Does Teacher Certification Matter? Teacher Certification and Middle School Mathematics Achievement in Texas*. San Diego: Annual Meeting of the American Educational Research Association. 2004. 04. 12.

Andorka Rudolf (2006): Egyenlőtlenség, szegénység. In: Andorka Rudolf (szerk.): *Bevezetés a szociológiába*. Budapest: Osiris Kiadó. 59-91.

Arató Ferenc – Varga Aranka (2004): Együttműködés az együttnevelésért. In: *Educatio*, 13(3): 503-508.

Aslam, Monazza (2009): The relative effectiveness of government and private schools in Pakistan: Are girls worse off? In: *Education Economics*, 17(3): 329-354.

Autorengruppe Bildungsberichterstattung (2016): *Bildung in Deutschland. Ein indikatorengestützter Bericht mit einer Analyse zu Bildung und Migration*. Bielefeld: Bertelsmann.

Bacskai Katinka (2015): *Iskolák a társadalom peremén: Alacsony státusú diákokat tanító eredményes tanárok*. Szeged: Belvedere Meridionale.

Balázsi Ildikó – Zempléni András (2004): A hozottérték-index és a hozzáadott pedagógiai érték számítása a 2003-as kompetenciamérésben. In: *Új Pedagógiai Szemle*, 54(12): 3-21.

Balázsi Ildikó – Balkány Péter – Bánfi Ilona – Szalay Balázs – Szepesi Ildikó (2012): *PIRLS és TIMSS 2011. Összefoglaló jelentés a 4. évfolyamos tanulók eredményeiről*. Budapest: Oktatási Hivatal.

Balázsi Ildikó – Lak Ágnes Rozina – Ostorics László – Szabó Livia Dorina – Vadász Csaba (2016): *Országos Kompetenciamérés 2015*. Budapest: Oktatási Hivatal.

Barta Szilvia (2009): A 2006-os kompetenciamérés tizedik évfolyamos adatainak elemzése. In: *Educatio*, 18(2): 250-256.

Berei Emese Beáta (2017): *A méltányosság percepció és a befogadással kapcsolatos attitűdök felsőoktatási hallgatók körében. Összehasonlító kutatás Magyarország és Románia határmenti régiójában*. Doktori Disszertáció. Debreceni Egyetem. Debrecen.

Burnet, Bruce – Lampert, Jo (2011): Teacher Education and the Targeting of Disadvantage. In: *Creative Education*, 2(5): 446-451.

Christie, Hazel (2007): Higher education and spatial (im)mobility: nontraditional students and living at home. In: *Environment and Planning A*, 39(10): 2445-2463.

Chudnovskaya, Margarita – Kolk, Martin (2014): Educational Expansion and Intergenerational Proximity in Sweden: Developments in Geographical Distance between Young Adults and their Parents, 1980–2007. In: *Stockholm Research Reports in Demography*. 2014(12). Stockholm: Stockholm University.

Coleman, James S. – Campbell, Ernest Q – Hobson, Carol J. – McPartland, James – Mood, Alexander M. – Weinfeld, Frederic D. – York, Robert L. (1966): *Equality of Educational Opportunity*. Washington, DC: U. S. Government Printing Office.

Csapó Benő – Molnár Gyöngyvér – Kinyó László (2009): A magyar oktatási rendszer szelektivitása a nemzetközi összehasonlító vizsgálatok eredményeinek tükrében. In: *Iskolakultúra*, 19(3-4): 3-13.

Csuka Gyöngyi – Banász Zsuzsanna (2014): Lehetőségek és döntések. A felsőoktatási intézményválasztási szempontok változása. In: *Educatio*, 23(4): 616-631.

Denzler, Stefan – Wolter, Stefan C. (2010): *Wenn das Nächstgelegene die erste Wahl ist. Der Einfluss der geographischen Mobilität der Studierenden auf die Hochschullandschaft Schweiz*. Aarau: SKBF

Elder, Todd – Jepsen, Christopher (2014): Are Catholic Primary Schools More Effective Than Public Primary Schools? In: *Journal of Urban Economics*, 80(1): 28-38.

Felmlee, Diane – Eder, Donna (1983): Contextual Effects in the Classroom. The Impact of Ability Groups on the Student Attention. In: *Sociology of Education*, 56(2): 77-87.

Garami Erika (2014): Kistérségi jellemzők és az oktatás eredményessége. In: *Educatio*, 23(3): 424-437.

Gogolin, Ingrid (2014): Stichwort: Entwicklung sprachlicher Fähigkeiten von Kindern und Jugendlichen im Bildungskontext. In: *Zeitschrift für Erziehungswissenschaft*, 17(3): 407-431.

Hegedűs Roland (2015): Tanulmányi mobilitás és felsőoktatási vonzáskörzet a kelet-magyarországi pedagógusképzésben In: Pusztai Gabriella – Ceglédi Tímea (szerk.): *Szakmai szocializáció a felsőoktatásban: A pedagógusképzés kihívásai a Kárpát-medencében*. Nagyvárad: Partium Press, PPS. – Budapest: Új Mandátum Kiadó. 155-175.

Hermann Zoltán – Varga Júlia (2016): Állami, önkormányzati, egyházi és alapítványi iskolák: részarányok, tanulói összetétel és tanulói teljesítmények. In: Kolosi Tamás – Tóth István György (szerk.): *Társadalmi Riport 2016*. Budapest: TÁRKI. 311-333.

Heyneman, Stephen P. – Loxley, William A. (1983): The Effect of Primary-School Quality on Academic Achievement Across Twenty-nine High- and Low-Income Countries. In: *American Journal of Sociology*, 88(6): 1162-1194.

Kozma Tamás (1973): Hátrányos helyzet iskolai körzetek. In: Kiss Árpád (szerk.): *Neveléstudomány és folyamatos korszerűsítés*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 494-507.

Kozma Tamás: (1975): *Hátrányos helyzet*. Budapest: Tankönyvkiadó.

Kozma Tamás (2006): Regionális átalakulás és térségi visszhang. In: Juhász Erika (szerk.): *Régió és oktatás. A „Regionális egyetem” kutatás zárókonferenciájának kötete*. Debrecen: Doktoranduszok Kis Árpád Közhasznú Egyesülete. 43-57.

Köllő János (2009): Kiszorulás az olvasás- és írásigényes munkahelyekről. In: Fazekas Károly (szerk.): *Oktatás és foglalkoztatás*. Budapest: MTA KTI. 15-42.

- Lauren, Douglas Lee (2009): To Choose or Not to Choose: High School Choice and Graduation in Chicago. In: *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 31(3): 179-199.
- Lkhamsuren, Munkh-Erdene – Dromina-Voloc, Nataliya – Kimmie, Riedwaan (2009): *Financing Higher Education: A Myriad of Problems, a Myriad of Solutions*. Washington: Institute for Higher Education Policy.
- Machin, Stephen – Salvanes, Kjell (2010): *Valuing School Quality Via School Choice Reform. CEE discussion papers, CEEDP0113*. London: Centre for the Economics of Education – London School of Economics and Political Science.
- Maiztegui-Oñate, Concepción – Santibáñez-Gruben, Rosa (2008): Access to education and equity in plural societies. In: *Intercultural Education*, 19(5): 373-381.
- Nonoyama-Tarumi, Yuko – Hughes, Kathleen – Willms, J. Douglas (2015): The role of family background and school resources on elementary school students' mathematics achievement. In: *Prospects*, 45(3): 305-324.
- OECD (2001): *Education at a Glance. OECD Indicators*. Paris: OECD Publishing.
- Opdenakker, Marie-Christine – Van Damme, Jan (2006): Differences between secondary schools. A study about school context, group composition, school practice, and school effects with special attention to public and Catholic schools and types of schools. In: *School Effectiveness and School Improvement*, 17(1): 87-117.
- Peterson, Penelope (1984): *The Social Context of Instruction. Group Organization and Group Processes*. Orlando: Academic Press.
- Petneki Katalin (2002): Az idegen nyelv tanításának helyzete és fejlesztési feladatai. In: *Új Pedagógiai Szemle*, 52(7-8): 147-160.
- Polónyi István (2012): Felsőoktatás és gazdaság? In: *Iskolakultúra*, 22(1): 50-56.
- Polónyi István (2013): *Az aranykor vége – bezárnak-e a papírgyárak?* Budapest: Gondolat Kiadó.
- Pusztai Gabriella (2004): *Iskola és közösség. Felekezeti középiskolások az ezredfordulón*. Budapest: Gondolat Kiadó.
- Pusztai Gabriella (2009): *A társadalmi tőke és az iskola. Kapcsolati erőforrások hatása az iskolai pályafutásra*. Budapest: Új Mandátum Kiadó.
- Rámháp Szabolcs (2017): *Felsőoktatási továbbtanulási motivációk Magyarországon a változó ifjúság és a piacosodó felsőoktatás tükrében*. Doktori Disszertáció. Széchenyi István Egyetem. Győr.
- Rolleston, Caine – James, Zoe (2015): After access: Divergent learning profiles in Vietnam and India. In: *Prospects*, 45(3): 285-303.
- Salmi, Jamil – Hâj, Cezar Mihai – Alexe, Daniela (2015): Equity from an Institutional Perspective in the Romanian Higher Education System. In: Curaj, Adrian – Deca, Ligia – Polak, Eva Egron – Salmi, Jamil (szerk.): *Higher Education Reforms in Romania. Between the Bologna Process and National Challenges*. Cham – Heidelberg – New York – Dordrecht – London: Springer. 63-86.
- Sampson, Robert J. – Morenoff, Jeffrey D. – Earls, Felton (1999): Beyond Social Capital: Spatial Dynamics of Collective Efficacy for Children. In: *American Sociological Review*, 64(5): 633-660.
- Sági Matild (2006): A tanári munka értékelése és az iskolai eredményesség. In: Lannert Judit – Nagy Mária (szerk.): *Eredményes Iskola. Adatok és esetek*. Budapest: Országos Köznevelési Intézet. 111-128.
- Sorokin, Pitirim A. (1998): Az egyének társadalmi rétegenkénti minősítésének, kiválasztásának és elosztásának mechanizmusa. In: Róbert Péter (szerk.): *A társadalmi mobilitás. Hagyományos és új megközelítések*. Budapest: Új Mandátum Kiadó. 12-26.

Stamm, Margrit – Burger, Kasper – Brandenburg, Kathrin – Edelmann, Doris – Holzinger-Neulinger, Melanie – Mayr, Klaudia – Müller, Christoph – Negrini, Lucio – Wetzel, Marina (2011): *Integrationsförderung im Frühbereich. Was frühkindliche Bildung, Betreuung und Erziehung (FBBE) benötigt, damit sie dem Anspruch an Integration gerecht werden kann*. Fribourg: Universität Fribourg Departement für Erziehungswissenschaft.

Széll Krisztán (2014): Az oktatási eredményesség iskolai vetületei. In: *Educatio*, 23(2): 336-343.

Varga Aranka (2013): Hátrányos helyzet az új jogszabályi környezetben. In: *Iskolakultúra*, 23(3-4): 134-137.

Varga Aranka (2015): Esélyegyenlőség és inklúzió az iskolában. In: Varga Aranka (szerk.): *A nevelésszociológia alapjai*. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Neveléstudományi Intézet Romológia és Nevelésszociológia Tanszék – Wlisslocki Henrik Szakkollégium. 241-272.

Varga Júlia (1998): *Oktatás-gazdaságtan*. Budapest: Közgazdasági Szemle Alapítvány.

Weiß, Manfred (2012): Bessere Qualität der Schulbildung durch Privatschulen? In: Ullrich, Heiner – Strunck, Susanne (szerk.): *Private Schulen in Deutschland. Entwicklungen – Profile – Kontroversen*. Wiesbaden: Springer. 189-200.

Yekta, Semire (2010): *Bildungsbenachteiligung der Migrantenkinder. Die institutionellen und familiären Ursachen der Bildungsbenachteiligung der Kinder*. München: AVM.

Nyilvántartási szám: DEENK/263/2018.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Hegedűs Roland
Neptun kód: YK49G7
Doktori Iskola: Humán Tudományok Doktori Iskola
MTMT azonosító: 10045756

A PhD értekezés alapjául szolgáló közlemények

Magyar nyelvű könyvrészletek (4)

1. **Hegedűs, R.:** Hátrányos helyzetből a felsőoktatásba, majd a munka világába.
In: Új kutatások a neveléstudományokban 2016 : A tanulás és nevelés interdiszciplináris megközelítése. Szerk.: Zsolnai Anikó, Kasik László, MTA Pedagógiai Bizottság, Szeged, 421-437, 2017. ISBN: 9789633065679
2. **Hegedűs, R.:** Hátrányos helyzetűek és munkaerő-piaci prognózisok.
In: A felsőoktatás (hozzáadott) értéke: Közelítések az intézményi hozzájárulás empirikus megragadásához. Szerk.: Pusztai Gabriella, Bocsi Veronika, Ceglédi Tímea, Partium ; PPS ; Új Mandátum, Nagyvárad ; Budapest, 150-164, 2016, (Felsőoktatás - Társadalom ; 6.) ISBN: 9789631254471
3. **Hegedűs, R.:** Országosan jelentős felsőoktatási intézmények hallgatóinak mobilitása.
In: Új kutatások a neveléstudományokban 2014: Oktatás és nevelés : Gyakorlat és tudomány. Szerk.: Tóth Zoltán, Magyar Tudományos Akadémia Pedagógiai Bizottsága, Debrecen, 147-159, 2015, (ISSN 2062-090X)
4. **Hegedűs, R.:** Tanulmányi mobilitás és felsőoktatási vonzáskörzet a kelet-magyarországi pedagógusképzésben.
In: Szakmai szocializáció a felsőoktatásban. Szerk.: Pusztai Gabriella, Ceglédi Tímea, Partium Kvk., Personal Problems Solution, Új Mandátum Könyvkiadó, Nagyvárad, Budapest, 155-175, 2015. ISBN: 9789631233988

Magyar nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (5)

5. **Hegedűs, R.:** A LeaRn index és a tanulói teljesítmény területi összefüggése.
Educatio. 25 (2), 268-277, 2016. EISSN: 1419-8827.
6. **Hegedűs, R.:** Számok-arányok-mintázatok a felsőoktatásba felvett hátrányos helyzetűek esetében.
Modern Geográfia. 10 (3), 1-14, 2016. EISSN: 02062-165.

7. **Hegedűs, R.:** Tizedik osztályos tanulók teljesítményének területi különbségei.

Iskolakultúra. 26 (12), 16-30, 2016. ISSN: 1215-5233.

DOI: <http://dx.doi.org/10.17543/ISKKULT.2016.12.16>

8. **Hegedűs, R.:** Gyógypedagógusok: Honnan indulunk, hová tartunk?

Különleges bánásmód. 1 (1), 25-40, 2015. EISSN: 2498-5368.

DOI: <http://dx.doi.org/10.18458/KB.2015.1.25>

9. **Hegedűs, R.:** Pozitív diszkrimináció a magyar felsőoktatásban.

Educatio. 24 (2), 139-147, 2015. EISSN: 1419-8827.

Magyar nyelvű tudományos közlemények külföldi folyóiratban (1)

10. **Hegedűs, R.:** Magyar hátrányos helyzetű középiskolások teljesítménye és iskoláik jellemzői.

PedActa. 7 (1), 69-80, 2017. ISSN: 2248-3527.

További közlemények

Magyar nyelvű könyvek (2)

11. Pusztai, G., Ceglédi, T., Bocsi, V., Kovács, K., Dusa, Á. R., Márkus, Z., **Hegedűs, R.**:
Pedagógusjelöltek oktatásszociológiai vizsgálata II. Debreceni Egyetem Felsőoktatási Kutató
és Fejlesztő Központja, Debrecen, 160 p., 2015. (CHERD Műhelytanulmányok) ISBN:
9786158007726
12. Pusztai, G., Kovács, K., Ceglédi, T., Dusa, Á. R., **Hegedűs, R.**: Pedagógusjelöltek
oktatásszociológiai vizsgálata I. Debreceni Egyetem Felsőoktatási Kutató és Fejlesztő
Központja, Debrecen, 89 p., 2014. (CHERD Műhelytanulmányok) ISBN: 9786158007719

Magyar nyelvű könyvrészletek (2)

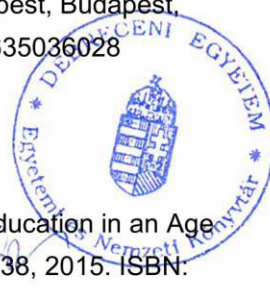
13. **Hegedűs, R.**: A centrális felsőoktatási hálózat hatásai a diplomaszerezés utáni karrierre.
In: Ki eredményes a felsőoktatásban? Szerk.: Pusztai Gabriella, Kovács Klára, Partium
Könyvkiadó, Personal Problems Solution, Új Mandátum Kiadó, Nagyvárad; Budapest, 97-
107, 2015. ISBN: 9786068156699
14. Szabó, B. É., **Hegedűs, R.**: A felsőoktatás továbbképzési kínálata pedagógusoknak.
In: Pálya-modell: Igények és lehetőségek a pedagógus-továbbképzés változó rendszerében.
Szerk.: Pusztai Gabriella, Morvai Laura, Partium Könyvkiadó, Personal Problems Solution ;
Budapest : Új Mandátum Könyvkiadó, Nagyvárad, 30-48, 2015, (Felsőoktatás és Társadalom
; 4.) ISBN: 9789631234008

Idegen nyelvű, hazai könyvrészletek (2)

15. Fekete, A., **Hegedűs, R.**, Sebestyén, K.: First-Year English and German Language Teacher
Majors' Profile: From Where? Who? Why and How?
In: New Aspects in European Teacher Education. Eds.: Falus Iván, Orgoványi-Gajdos Judit,
Líceum Kiadó, Eger, 107-121, 2016. ISBN: 9786155621253
16. **Hegedűs, R.**: Connection Between Educational Mobility and Higher Education Institutions.
In: Central European Higher Education Cooperation Conference Proceedings. Ed.: József
Berács, Julia Iwinska, Gergely Kovács, Liviu Matei, Corvinus Univ. of Budapest, Budapest,
114-123, 2015, (CIHES working paper, ISSN 2060-9698 ; 12) ISBN: 9789635036028

Idegen nyelvű, külföldi könyvrészletek (1)

17. **Hegedűs, R.**: The situation of social science graduates in Hungary.
In: Riding the Wave : Social Science Curriculum and Teaching in Higher Education in an Age
of Crisis. Ed.: Adrian Hatos, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 21-38, 2015. ISBN:
9789737595789574

Magyar nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (3)

18. Sebestyén, K., **Hegedűs, R.**: Középiskolások idegen nyelvi, szövegértési és matematikai eredményeinek vizsgálata társadalmi és területi tényezők mentén.
Mod. Nyelvokt. 23 (2-3), 21-33, 2017. ISSN: 1219-638X.
19. Szűcs, T., Kovács, K., **Hegedűs, R.**: "Megsimogatjuk és megöleljük és biztatjuk": Felzárkóztatás és annak mérhetősége az Arany János Kollégiumi Program egy terepén.
Kapocs. 15 (69), 15-27, 2016. ISSN: 1588-7227.
20. **Hegedűs, R.**: Egyetemek vonzó és kibocsátó hatása a DPR alapján.
Metszetek. 3 (1), 202-2016, 2014. EISSN: 2063-6415.

Idegen nyelvű tudományos közlemények külföldi folyóiratban (1)

21. Czimre, K., Toca, V. C., **Hegedűs, R.**, Teperics, K.: Impacts of Study - driven International Migration on Cross-border Co-operations: Case Study: Debrecen - Oradea.
Eurolimes. 21 (1), 157-169, 2016. ISSN: 1841-9259.

Egyéb folyóiratközlemények (2)

22. **Hegedűs, R.**: Schools on the margin of the society: Teachers of low status students.
Hung. educ. res. j. 6 (3), 131-134, 2016. ISSN: 2062-9605.
23. **Hegedűs, R.**: A "papírgyarak" bezárásának rögzös útja - lehet, hogy még nincs vége?
Iskolakultúra. 23 (9), 140-142, 2014. ISSN: 1215-5233.

A DEENK a Jelölt által az iDEa Tudóstérbe feltöltött adatok bibliográfiai és tudománymetriai ellenőrzését a tudományos adatbázisok és a Journal Citation Reports Impact Factor lista alapján elvégezte.

Debrecen, 2018.06.21.

